

DEDE KORKUT HİKÂyelerİNDE ERGİNLENME VE URUZ ÖRNEĞİ

Mehmet ÖZÇELİK¹, Kazım BAŞKÖK²

ÖZ: Erginlenme, insanın doğumundan ölümüne kadar, hayatta edindiği tecrübelerin sonucu olarak yaşanan bir süreçtir. Bu durum her insanda çeşitlilik gösterir. Çünkü insanların yaşayışı ve hayattan edindiği tecrübeler birbirinden farklıdır. İnsanların bazı konularda belli bir seviyeye gelmeleri zaman alabilmektedir. İnsanoğlunun yetenekleri ve yaşadığı çevre, erginlenme sürecinde etkili unsurlardır. Dede Korkut Hikâyelerinde erginlenme pek çok farklı karakterde görülür. Hikâyelerdeki en belirgin erginlenme örneği, hikâyelerin baş kahramanı Salur Kazan'ın oğlu Uruz'dur. Uruz, çocukluk döneminden itibaren, babasının yerini alacağı yetişkinlik dönemine kadar, birçok olay ile karşılaşır. Konargöçer hareketli bir hayat tarzında, başına gelen çeşitli olaylardan tecrübe kazanarak, babası Salur Kazan'dan sonra onun yerini alabilecek bilgili ve donanımlı bir savaşçıya dönüşmüş, aynı zamanda cesaretli biri olduğunu kanıtlamıştır. Uruz ve babasının karşılaştığı çeşitli zorluklar onlar için bir imtihandır. Uruz karşılaştığı birtakım durumlardan ders çıkarmayı yani tecrübe kazanmayı bilmiştir. Uruz'un başına gelen olaylar, onun erginlenme süreci içerisinde, birer imtihan olarak karşımıza çıkar. Böylelikle de son aşamada çeşitli imtihanlardan geçen Uruz, erginlenme sürecini tamamlamış, beylik için gereken bilgi ve tecrübeyi edinmiştir. Bu bağlamda Dede Korkut Hikâyelerinde Uruz karakterinin, erginlenme sürecinde neler yaşadığını çeşitli bulgular ile bu sürecin nasıl tamamlandığını açıklamaya çalışacağız.

ANAHTAR KELİMELEER: *Dede Korkut Hikâyeleri, Erginlenme, Salur Kazan, Uruz.*

MATURITY, AND THE SAMPLE OF URUZ, IN DEDE KORKUT STORIES

ABSTRACT: Maturity is the result of the process people have gained experiences in their life from the cradle to the grave. This situation can be changeable according to the each person. Because people's way of living and experiences gained over time are different from each other. People's reaching a certain level on some topics can take up time. Abilities and living environment of humankind are effective factors on the process of maturity. Maturity is seen in lots of different characters in Dede Korkut Stories. The most obvious example of maturity in it is Uruz, son of Salur Kazan, protagonist of the stories. Uruz has experienced lots of incidents from his childhood to the time he will take the place of his father. In nomadic moving life style, Uruz has turned into a well-informed and thoroughbred warrior who could take the place of his father, gaining experiences about various incidents. At the same time, he has proved he is a brave man. Challenges that Uruz and his father have taken up with are an exam for them. Uruz has taken lessons and has gained experiences from some situations he lived. We can understand that the incidents Uruz has experienced are an exam for him in his process of maturity. In this way, Uruz, exposed to some difficulties at the last stage, has completed his process of maturity and has gained necessary knowledge and experiences for principality. In this context, we will try to explain what the character of Uruz in Dede Korkut Stories experienced in his the process of maturity and how this process is completed by using some various evidence.

KEYWORDS: *Dede Korkut Stories, Maturity, Salur Kazan, Uruz.*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mehmetozcelik@sdu.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, baskokkazim@gmail.com

1. GİRİŞ

Erginlenme terimi, “Birini bir konu üzerinde aydınlatıp onu gerekli temel bilgi ve becerilerle donatarak ergin ve yetiştirilmiş kılmak.” anlamındadır. (Türkçe Sözlük, 2011, s. 807). Erginleşme veya erginlenme insanın doğumdan ölümüne kadar olan sürecin tamamını içerir. İnsanoğlu dünyaya gelmesinden itibaren hayatının sonuna kadar bir öğrenme süreci içerisinde ve bu süreçte, çeşitli tecrübeler kazanır. İnsan, çocukluk döneminden gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık sürecine kadar birçok olayla karşılaşır. Hayatta karşılaştığı bazı durumlar kişide olumlu, bazı durumlar ise olumsuz etki bırakabilir. İnsan erginleşmesi fiziksel, psikolojik ve öğrenim süresince gelişim gösterir. İnsanların hayat boyu karşılaştığı olaylardan çeşitli tecrübeler kazanmasını ve bu tecrübelerin kişinin gelişim sürecindeki olumlu ya da olumsuz sonuçlarını, erginlenme süreci içerisinde değerlendirebiliriz.

Çeşitli mitsel yolculuklarda ise kahraman olağan dünyadan ayrılarak yolculuğa çıkar ve bu yolculuğu sırasında olağanüstüklerle ve birçok tuhaflıkla karşılaşır. Kahraman karşılaştığı zorlukların üstesinden gelerek, düşmanlarına karşı zafer elde edip geri döner. Geri döndüğünde ise eskisine nazaran daha da güçlenmiştir (Campbell, 2013, s. 42).

Campbell, “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” adlı kitabında, monomit aşamalarını “*ayrılma-erginlenme-dönüş*” olarak ele alır (2013, s. 42). İnsanoğlunun dünyaya gelişi de aslında bir yolculuk serüveni olup, insanlar dünyaya sınanmak için gönderilmiştir. *Kur’an-ı Kerim*’de Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın dünyaya gönderilişiyle ilgili olarak Bakara Sûresi’nde; bu dünyanın geçici olduğu ise Yûnûs Sûresi’ndeki ayetlerde şu şekilde geçmektedir:

“İnin oradan (cennetten) hepiniz. Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarırsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir, dedik.” (Bakara 2/38). “İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliktir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.” (Bakara 2/39). “Hepinizin dönüşü ancak O’nadır. Allah, bunu bir gerçek olarak va’detmiştir. Şüphesiz O, başlangıçta yaratmayı yapar, sonra, iman edip salih ameller işleyenleri adaletle mükâfatlandırmak için onu (yaratmayı) tekrar eder. Kâfirlere gelince, inkâr etmekte olduklarından dolayı, onlar için kaynar sudan bir içki ve elem dolu bir azap vardır.” (Yûnus 10/4).

Yûnus Peygamber, kavminin doğru yola gelmemesi üzerine Allah’ın emri olmadan kavmini bırakıp bir gemiye biner. *Kur’an-ı Kerim*’de bu olay şöyle anlatılır:

“Şüphesiz Yûnus da peygamberlerdendi. Hani o kaçıp yüklü gemiye binmişti. Gemidekilerle kur’a çekmiş ve kaybedenlerden olmuştu. Böylece, Yûnus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu. Eğer o, Allah’ı tespih edip yüceltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların dirileceği güne kadar balığın karnında kalırdı. Derken biz onu hasta bir hâlde sahile attık. Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik. Biz onu yüz bin, yahut daha fazla insana peygamber olarak gönderdik. Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik.” (Sâffât 37/139-148).

Yûnus Peygamberin, denize düştüğünde, balığın karnındayken ettiği dua ise *Kur’an-ı Kerim*’de şöyle anlatılır:

“Zünnûn’u* da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, “Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum” diye dua etti. Biz de duasını kabul ettik ve kendisini kederden kurtardık. İşte biz mü’minleri böyle kurtarıyoruz.” (Enbiyâ 21/87-88).

Yûnus Peygamber, Allah tarafından balığın karnında bir sınava tabi tutulmuştur. Gemiye binip denize açıldıklarında geminin ilerleyememesi üzerine, Yûnus Peygamber kendi hatasının farkına varır. Balığın karındayken Allah’a dua etmesi, secdeye kapanması, onun hayatta kalmasını, affedilip geri dönmesini sağlar. Yûnus Peygamber, balığın karnından çıktığında, oraya girmeden önceki halinden farklıdır. Allah tarafından sınava tabi tutulan Yûnus Peygamber imanı ile içerisinde bulunduğu zor durumdan kurtulmuş. Denizdeki imtihanından sonra Yûnus Peygamber, yaşadığı bu olaydan ders çıkarmayı bilmiş, imanı pekişmiş ve tecrübe kazanmıştır.

Ayetlerde açıkça belirtildiği gibi bu dünyanın bir imtihandan ibaret olduğu ve mutlaka geriye dönüşün olacağı vurgulanmaktadır. Yeniden dirilip geriye ebediyete dönüşte ise ceza ya da mükafat vardır. Evrenin yok oluşu ile birlikte insanların tekrar diriltilmesiyle zaman kavramının da ortadan kalkabileceği düşünülür (Eliade, 2018, s. 76). İnsanoğlunun cennetten dünyaya gönderilmesi, Tanrı’dan ayrılmasını simgeler. Dünyadaki çeşitli zorluklarla ya da başına gelecek olan olaylarla imtihan edilmesi ve insanların bu olaylardan ders çıkarması erginlenme olarak ele alınabilir. Son olarak insanın ömrünü tamamladıktan sonra bu dünyadan ayrılıp Tanrı’ya dönmesi de kahramanın yolculuğundaki dönüşü temsil eder. Bu açıdan baktığımızda hayatın, “ayrılma-erginlenme-dönüş” aşamalarından oluştuğunu da görürüz. Aslında hayatın kendisinin bu aşamalardan meydana geldiğini söylemek daha doğru olur.

Dîvânu Lugâti’t-Türk’te töre sözcüğünü karşılığı olarak “görenek, âdet” kelimeleri yer almaktadır. Töre kelimesi ise bugünkü anlamı dışında, “evin önemli yeri ve sediri” şeklinde açıklanmıştır (1985, s. 221). *Türkçe Sözlük*’te ise töre, “Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet ve bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap” olarak tanımlanmıştır (2011, s. 2377). *Tarama Sözlüğü*’nde “töre” kelimesinin karşılığı “türe” olarak verilmiştir. Türe kelimesi ise, “âdet, usûl, kaide, örf, görenek, kanun, âyin” gibi terimlerle açıklanmıştır (1996, s. 3871).

Töre, “bir toplulukta, bir grupta, bir yöre halkında bireylerin uymakla yükümlü oldukları ya da uymaya zorlandıkları davranış kalıplarının ve tutumların tümünü içine” alır (Örnek, 2016, s. 181). Bu açıklamada belirtildiği üzere töre bir toplumdaki ya da bir gruptaki insanların belirlemiş olduğu çeşitli davranışları da içerir.

* “Zünnûn, balık sahibi demektir. Burada Hz. Yûnus’u ifade etmektedir. Yûnus, peygamber olarak gönderildiği kavminin yola gelmemesi üzerine Allah Teâlâ’nın henüz bir izni olmadan kavmini bırakarak ayrılıp gitti ve bir gemiye bindi. Geminin yürümemesi veya batma tehlikesi geçirmesi gibi bir nedenle yolculardan birisinin denize atılması gerekti. Kur’a çektiler, Yûnus’a çıktı ve denize atıldı. Denizde kendisini bir balık yuttu. Bir süre balığın karnında Allah’a dua eden Yûnus’u balık sahile attı.” (hzl. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin, *Kur’an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2011, s. 360).

Ögel ise eski Türklerde “törü” kelimesinin daha çok “Devletin kuruluş düzeni ve işleyişi” ile ilgili olduğunu belirtir. Uygurlar zamanında törü sözcüğü kanun manasında kullanılmıştır. Uygurların törü kelimesini bu şekilde kullanılmasının sebebi ise “Buda ve Mani” dinlerindeki prensipleri ve kanunları bu kelimeyle ifade ettiklerinden dolayıdır. Göktürkler ise törü sözcüğünü “devlet düzeninin kaidelerini” ifade etmek amacıyla kullanmışlardır. (2001, s. 469).

Gökalp, töre sözcüğünün sadece kanun anlamından ibaret olmadığını belirterek, yazılı olan kuralların dışında, yazısız öteden beri süregelen, davranışların da töreyi oluşturduğunu dile getirir. Bunun yanında töreyi oluşturan hukuk kuralları dışında, dini ve ahlaki kuralları da töre kavramı içerisinde değerlendirir. Gökalp’e göre Türk töresi, “Eski Türklerle atalarından kalan bütün kaidelerin mecmuu* demektir.” (1976, s. 13-14).

Orhun Abidelerinde töre (törü):

“Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insan oğlu kılınmış. İnsan oğlunun üzerine ecdadım Bumın Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutu vermiş, düzenleyivermiş.” Yine abidelerde, “İkisi arasında pek teşkilâtsiz Gök Türk öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku yine bilgili imiş tabî, cesur imiş tabî. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabî. İli tutup töreyi düzenlemiş.” (Ergin, 2009, s. 9)

şeklinde geçmektedir.

Kitabelerdeki anlamıyla da görüldüğü üzere töre devlet düzeninin sağlanmasındaki kuralları, devlet geleneğini ifade eder.

Aynı şekilde abidelerde törenin, devlet düzeninin, ne kadar önemli olduğunu belirtmek için şu açıklama yer almaktadır:

“Öyle kazanılmış, öyle düzene sokulmuş ilimiz, töremiz vardı. Türk, Oğuz beyleri, milleti işit: Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilecekti? Türk milleti, vaz geç, pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı, beslemiş olan kağanına, hür ve müstakil iyi iline karşı kendin hata ettin, kötü hâle soktun.” (Ergin, 2009, s. 41).

Burada törenin önemine vurgu yapılarak töreye, yani kaidelere, uyulmadığı takdirde devlet düzeninin bozulabileceğine dikkat çekilmiştir.

Ögel, Orta Asyalı Türklerin töreyi, “yol” anlamında daha doğrusu “yaşama yolu” manasında kullandıklarını bu nedenle töreye yol da dendiğini belirtir. Töre, kelimesinin aile ve kişiler için ise “görenek” anlamını taşıdığını söyler. Anadolu’da ise “yordam” anlamına geldiğinden de söz eder (2001, s. 469-470).

Halk hukuku ise, “Toplumun gelenek, görenek ve alışkanlıklarından beslenen, kalıp tutum ve davranışlarla şekillenerek günümüze taşınan, toplumdaki işlevsellikleriyle dinamizmini kaybetmeyen sözlü hukuk kuralları olarak tanımlanabilir.” (Dursun, 2014, s. 34). Bu tanıma istinaden, tarih boyunca

* “Mecmu: Bir araya getirilmiş, toplanmış, bütün, hep” (hzl. Şükrü Halûk Akalın vd., “Mecmu” maddesi, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1642).

toplulukların oluşturduğu gelenek, görenek ve belli kuralların nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşması halk hukuku olarak tanımlanabilir.

Uruz'un, babası Salur Kazan'ın yerini alabilmesi için birtakım tecrübeler edinmesi gereklidir. Bu tecrübeler onun erginlenmesini sağladığı gibi karşılaştığı zorluklar karşısında ona vazgeçmemeyi de öğretecektir. Uruz'un mensubu olduğu topluma ve Oğuz beylerine, babasının yerine geçebilecek biri olduğunu ispat etmesi gereklidir. Bu bakımdan Uruz, birtakım imtihanlardan geçerek, içerisinde yaşadığı toplumun kurallarını öğrenip, babasının yerini alabilecek düzeye gelecektir. Uruz'un babası Salur Kazan'ın yerini alabilmesi için devlet düzeninin, yani bey olabilmenin, şartlarını yerine getirmesi gereklidir. Bunun yanında içerisinde yaşadığı toplumun gelenek ve göreneklerini, âdetlerini de bilmesi icap eder.

Oğuz illerinde bir çocuğun ad alabilmesi için bir kahramanlık göstermesi gerekiyorsa, Uruz'un da babasının yerini alıp Oğuz iline yakışır bir bey olabilmesi için, kendisini kanıtlaması ayrıca belli başlı kaideleri öğrenmesi gereklidir. Uruz'un bu kaideleri öğrenmesi, karşılaştığı çeşitli zorluklar sonucunda gerçekleştiği gibi, büyüklerin sözüne kulak vermesiyle de mümkün olacaktır. Bu bakımdan da Uruz'un babasının yerini alabilmesi için töreyi, *devlet düzeninin kaidelerini*, öğrenip kendisinin hazır olduğunu ispat etmelidir.

Uruz'un çocukluk döneminde olduğu "Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Destanı"nda esir düşmesi bir ayrılığı temsil eder. Bu ayrılık anne ve babadan uzak kalma şeklindedir. Bundan sonra erginlenme süreçleri ise annesinin onun yanına gelip ne yapacağını sorması ile başlar. Uruz'un erginlenme süreci, babası ile ava çıkması, burada düşmanla mücadele etmesi ile devam eder. Erginlenmenin üçüncü evresi ise babasının esir düşüp Uruz'un onu kurtarması ile son bulur. Dönüş ise babasının yerini alması ile gerçekleşir. Bu durumda Uruz'un babasının yerini alması da onun için yeni bir yolculuğun başlangıcı olabilir. Uruz, erginlenme sürecini tamamladığında ise babasının yerini alacak duruma gelecektir.

Dede Korkut Hikâyelerinde, Boğaç'ın, babası Dirse Han tarafından ok ile vurulması, daha sonra Boğaç'ın, babasını kendilerine ihanet eden kırk yiğidin elinden kurtarması; Bamsı Beyrek'in esir düşüp Banu Çiçek'in başkası ile evlendirilmek istenmesi; Deli Dumrul'dan söylediği sözler neticesinde canının istenmesi, Dumrul'un, annesinden ve babasından kendi canına karşılık onların canını istediğinde, babasının da annesinin de canını vermek istememesi; Kan Turalı'nın Selcan Hatun için verdiği mücadele; Kazılık Koca oğlu Yigenek'in babasını kurtarmak için giriştiği mücadelede, Direk Tekür ile savaştığı sırada, Allah'a sığınması; Basat'ın Tepegöz ile giriştiği mücadelede, Tepegöz'ün Basat'ı hazine dolu kümbetin içerisinde öldürmek istemesi, Basat'ın Kelime-i Tevhid getirerek sıkıştığı kümbetten kurtulması; Begil'in av esnasında ayağının kırılması, Begil'in oğlu Emren'in Tekür ve adamlarıyla olan mücadelesi; Uşun Koca oğlu Segrek'in ağabeyi Eğrek'i kurtarmak için çıktığı yolculuk; İç Oğuz'a Dış

Oğuz'un asi olup Beyrek'in öldüğü destanda Salur Kazan'ın Beyrek ve dayısı Aruz ile sınanması, Beyrek'in asi olmayı kabul etmemesi gibi birçok olayda kahramanlar erginlenme sürecinden geçer.

Uruz karakterinin yer aldığı üç hikâye incelenmiştir. Bunlardan hareketle Uruz'un, hikâyelerde karşılaştığı birtakım olaylar sonucunda, edindiği tecrübeleri ve gelişimini üç başlık altında değerlendirdik. Uruz'un çocukluktan çıkmaya başladığı erginlenme sürecinin görüldüğü ilk hikâyeyi "Uruz'un Esir Düşmesi", erginlenme sürecinin bir parçası olan kahramanın ava çıktığı ikinci hikâyeyi "Yetişkinliğe İlk Adım: Kahramanın Ava Çıkması", Uruz'un babasının yerini alacağı son hikâyedeki erginlenme sürecini ise "Uruz'un Esir Düşen Babasını Kurtarması" başlıkları altında değerlendirdik.

Ayrıca ana karakterler dışında yardımcı karakterlerde de bir tür erginlenme söz konusudur. Dede Korkut Hikâyelerinde erginlenme sürecinin en güzel örneği Uruz karakterinde görülür. Uruz'un gençlik döneminden babasının yerini alacağı yetişkinlik dönemine kadar olan süreçte neler yaşadığını, erginlenme sürecinin nasıl oluştuğunu, hangi aşamalardan sonra babasının yerini aldığını, hikâyelerden çeşitli örnekler vererek anlatmaya çalışacağız.

2. URUZ'UN ESİR DÜŞMESİ

Esir düşmek, "tutsak olmak" anlamında; esaret sözcüğü ise "kölelik, tutsaklık, esirlik, boyunduruk ve hâkimiyet altında bulunma" gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Türkçe Sözlük, 2011, s. 814-816). Esir düşmek, aynı zamanda insanın özgürlüğünü kısıtlayıcı bir durumdur. Esaret altında, bir başkasının boyunduruğunda, yaşamak insanın tabiatına aykırı bir durumdur. İnsanlar esaret altında kalmayı hiçbir zaman istemezler. Lâkin içerisinde buldukları durumda zorlamalar, zulüm ve gücü elinde bulunduranların baskısı sonucu, istemsizce, insanlar esaret altında kalabilirler.

Türkler tarih boyunca esareti hiçbir zaman kabul etmemişlerdir. Kürşad ve arkadaşlarının başlattığı bağımsızlık mücadelesi, Türklerin daima özgür yaşamak isteğinin bir timsalidir. Aynı şekilde yakın tarihteki İstiklal Harbi de Türklerin bağımsızlık mücadelesinin en bariz örneğidir. Oğuz beyleri de esaret altında yaşamayı kabul etmemişlerdir. Uruz, içerisinde bulunduğu koşullarda, istemeyerek esir düşer. Lâkin, esaret altında olmasına rağmen, düşmana boyun eğmeyecektir. Ölümü bile göze alıp, yurdunu ve kendisi gibi esir düşen insanları korumak isteyecektir. Babası Salur Kazan tarafından, yurtlarının kendisine emanet edilmesi Uruz'un yolculuğunun başlangıç noktasıdır. Düşmana esir düşmesiyle birlikte erginlenme süreci de başlayacaktır.

"Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Destanı"nda, Kazan Bey şöyle tanıtılmaktadır: "Bir gün Ulaş oğlu, yırtıcı kuşun yavrusu, zavallının biçarenin ümidi, Amıt suyunun aslanı, Karacığın kaplanı, yağız al atın sahibi, Han Uruzun babası, Bayındır Han'ın güveyisi" (Ergin, 2013, s. 38). Salur Kazan'ın kim olduğu açıklanırken babasından ve oğlu Uruz'dan da bahsedilmektedir. Bu da bizlere daha ilk baştan Uruz'un hikâyelerde önemli bir yerinin olduğunu gösterir. Uruz'dan Han diye söz edilmektedir, aslında babasının yerine kalacak olan da Uruz'dur.

Kazan Bey şarabın keskinini içtikten sonra Oğuz beylerine otura otura yata yata paslandıklarını söyleyip ava çıkmak ister. Beylerine danışır, hepsi kabul eder lâkin Aruz Koca, Kazan Bey'e Gürcistan sınırında olduklarını söyleyip ava çıktıklarında geride yerine kimi bırakacağını sorar. Han Kazan da üç yüz yiğit ile oğlu Uruz'u bırakacağını söyler (Ergin, 2013, s. 38). Burada Salur Kazan'ın oğluna evini bırakacak kadar güvendiğini görürüz çünkü kendisinin yerine kalacak olan da oğludur. Hikâyelerdeki bu durum ile tahmini o dönemdeki Türk devlet yapısı arasında bir benzerlik söz konusudur. Osmanlı İmparatorluğunda da birçok padişah sefere gittiğinde kendisinin yerine oğlunu devlet yönetiminin başında bırakır. Öyle ki devletin yönetimi babadan oğula geçmektedir, bundan mütevellit Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında şehzadeler eğitim için Anadolu'nun çeşitli şehirlerine gönderilmiştir. Şehzade gönderildiği şehrin yönetiminden sorumludur ve başında da onun eğitilmesini sağlayan lala bulunur. Böylelikle de şehzadelerin devlet yönetiminde tecrübe kazanmaları sağlanır.

Salur Kazan ava gittikten hemen sonra kâfirler, Kazan'ın yurduna akın ederler. Otağları yıkıp Kazan'ın hazinelerini yağmaladıktan sonra kırk ince belli kız ile Kazan'ın annesini, karısı Burla Hatunu ve oğlu Uruz'u esir ederler (Ergin, 2013, s. 39).

Salur Kazan evini yiğitlerine ve oğlu Uruz'a emanet etmiştir. Uruz yurtlarına gelen düşmanı durduramamış ve birçok kişi esir düşmüştür.

Salur Kazan'ın oğlunu, karısını esir eden kâfirler, Kazan'ın karısı Burla Hatun'a kadeh sundurmak isterler. Hatunu bulmak için esirlerin yanına adam gönderirler. Burla Hatun da bunu öğrenince kendisi ile birlikte esir düşmüş olan kırk ince belli kıza, beni aramaya geldiklerinde adımı söylemeyin beni ele vermeyin, diye tembihler. Burla Hatun'u bulamayan kâfirler buna sinirlenip, Kazan'ın oğluna işkence etmeye karar verirler. Hatun bu durumu öğrenir ne yapacağını bilemez, çaresiz oğlunun yanına konuşmaya gider. Burla Hatun:

“Senin etinden oğul yiyeyim mi, yoksa pis dinli kâfirin döşeğine gireyim mi, baban Kazan'ın namusunu lekeleteyim mi, nice deyim oğul hey dedi. Uruz der: Ağzın kurusun ana, dilin çürüsün ana, ana hakkı Tanrı hakkı olmamış olsaydı kalkarak yerimden doğrulaydım, yakan ile boğazından tutaydım, Kaba ökçem altına ataydım, ak yüzünü kara yere tepeydim ağzın ile burnundan kan fişkirtaydım, can tatlılığını sana göstereydim bu nasıl sözdür, sakın kadın ana benim üzerime gelmeyesin, benim için ağlamayasın, bırak beni kadın ana çengele vursunlar, bırak etimden çeksinler kara kavurma etsinler kırk bey kızının önüne iletinler, onlar bir yediğinde sen iki ye, seni kâfirler bilmesinler duymasınlar, ta ki pis dinli kâfirin döşeğine varmayasın, kadehini sunmayasın, babam Kazan'ın namusunu lekelemeyesin, sakın dedi” (Ergin, 2013, s. 47-48-49).

Kâfirler, esir düşenlerden birinin Uruz'un annesi Burla Hatun olduğunu bilmektedirler. Bu sebeple de oğluna işkence yapıp onu bulmaya çalışacaklardır. Babası tarafından kendisine emanet edilen annesi başta olmak üzere, kendisiyle birlikte esir düşenler için Uruz, gözünü kırpmadan canını vermek ister. Annesinin, kendisinin yanına gelip, tereddütte kalmasına çok kızır. Asla böyle bir durumu kabul etmeyeceğini belirterek gerekirse canını vermeye hazır olduğunu söyler.

Bu durumda Uruz'un kendisine emanet edilen annesine ve esir alınan kişilere karşı sorumlulukları vardır. Babasının, onları kendisine emanet etmesi, Uruz'a güvendiğini gösterir. Babasının, emanetinin yanı sıra ahlaki açıdan da Uruz esir olanları ve annesini korumak zorundadır. Bu durum namus kavramı ile özdeşleştirilebilir. Namus kavramı da toplumun ahlaki kurallarını temsil eder. Bunun yanında kâfirlerin Burla Hatun'u bulmaya çalışmaları ve onu kötü emellerine alet etmek istemeleri ahlaki açıdan da kabul görür bir durum değildir. Uruz, içinde bulunduğu durumda hem namusunu (ahlaki değerleri) hem de kendisine emanet edilenleri korumakla mükelleftir.

Burla Hatun'un içerisinde bulunduğu durumla ilgili olarak yaratılıştan bu yana var olan *"doğa ana ve tinsel ana"* imgesi, doğumdan bu yana emanet edildiğimiz, hayat sürecinde yükümlülüğü annenin üzerine yükler. Anne ile evladı arasındaki ruhsal ve psikolojik bağ birbirine sıkı sıkıya bağlıdır (Jung, 2005, s. 31). Yaşamın bütün ağır yükünü üzerine alan anne, inancı ve oğluya arasındaki güçlü bağdan dolayı tereddütte kalır. Uruz ise yine yaratılıştan bu yana sıkı sıkıya bağlı olduğu annesinin yükünü hafifletmek için kendisini feda etmek ister.

Uruz üzerinden kültürümüzde emanete verilen değer ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Uruz ve annesinin başına gelen bu durum, onlar için birer imtihandır. Uruz'un hiç düşünmeden babasının emaneti olan ve yaratılıştan bu yana sıkı sıkıya bağlı olduğu annesi için canını vermek istemesi, onun bu imtihanı geçtiğini ama annesinin belki de aralarındaki sıkı bağdan ve evladına olan sevgisinden dolayı tereddütte kalması, onun bu imtihanı veremediğini göstermektedir. Uruz, annesine kendisi için üzülmemesi gerektiğini, isterlerse başka bir evlat sahibi olabileceklerini söyler:

"Sen sağ ol kadın ana babam sağ olsun

Bir benim gibi oğul bulunmaz mu olur (Ergin, 2013, s. 49)."

Burada Uruz'un bir yetiştikenden beklenen tavrı gösterdiğini görürüz, böylece Uruz çocukluk döneminden bir nebze de olsa çıkmaya başlamıştır. Çocukluk döneminde Uruz'un düşüncelerinin erginleşip etrafında cereyan eden olayların ve içinde bulunduğu kritik durumun farkında olduğunu ve bu bilinçle birlikte bir yetişkin gibi davranıp hayatını etkileyebilecek kararlar almasından dolayı çocukluk dönemden yavaş yavaş çıkmaya başladığını düşünebiliriz.

Uruz, asılmak üzere ağaca götürüldüğünde vermiş olduğu karardan pişmanlık duymaktan çok geride bıraktıklarına ve henüz yapmak isteyip de gerçekleştiremediği şeyler için üzüntü duymaktadır. Asılacağı ağacın önüne getirildiğinde ise ağaç ile söyleşir:

"Beni sana asarlar çekme ağaç

Çekecek olursan yiğitliğim seni tutsun ağaç

Bizim elde olmalıydın ağaç

Kara hindu kullarıma buyuraydım

Seni para para doğrayalardı ağaç" (Ergin, 2013, s. 50).

Asılacağı ağacın önüne getirildiğinde ise Uruz artık her şeyin farkındadır ve ölümün kendisi için henüz erken olduğu düşüncesindedir. Uruz'un daha bu dünyada gerçekleştirmek istediği işler vardır ve bundan dolayı da ölümün kendisi için zamansız geldiği kanaatindedir. Bunu ise şu şekilde dile getirmiştir:

*“Tavla tavla bağlanırken atıma yazık
Kardeş diye beslerken arkadaşşıma yazık
Yumruğumda çırpınırken şâhin kuşuma yazık
Yetiştmesi ile tutarken tazıma yazık
Beyliğe doymadan kendime yazık
Yiğitlikten usanmadan canıma yazık”* (Ergin, 2013, s. 50).

Kâfirler, Uruz'u asacakları sırada babası Salur Kazan, Karacuk Çoban ve de Kudretli Oğuz beyleri, Uruz'un imdadına yetişirler onu bu durumdan kurtarırlar.

Uruz'un esir olduğu destanda babası tarafından kurtarıldığını görürüz. Bu durum da bize Uruz'un henüz babasının yerini alması için hazır olmadığını gösterir.

“Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Destanı”nda Uruz dışında diğer karakterler de sınanır. Uruz esir düştüğünde annesi ile, Burla Hatun oğluyula, Karacuk Çoban ve kardeşleri Kazan Bey'e olan sadakatiyle, yine Oğuz beyleri de Kazan Bey'e olan sadakatleriyle ve ona zor zamanda yardım etmeleriyle sınanmışlardır. (Abdulla, 2012, s. 59).

3. YETİŞKİNLİĞE İLK ADIM: KAHRAMANIN AVA ÇIKMASI

Türklerde, *sığır* adı verilen av törenleri düzenlenirdi. Bu törenlerin ne zaman düzenleneceği Hakan tarafından belirlenir ve özel bir merasim ile gerçekleştirilirdi. Bu av merasimlerinde, her Türk boyu kendi soyu ile bağlantılı olduğunu düşündüğü, ongun* olan, hayvanı avlardı. Bu av sonrasında avlanan hayvanın eti yenirdi. Böylelikle de ongundaki kut'un kendilerine geçtiğine inanırlardı (Güzel ve Torun, 2017, s. 160).

Dîvânu Lugâti't-Türk'te sığır (sığır) “Hanların halk ile beraber yaptıkları bir çeşit av. Öyle ki, hanın adamları ormanlara ve kırlara dağılırlar, yaban hayvanlarını önlerine katarak hanın olduğu yere doğru sürerler; o, yorulmaksızın bulunduğu yerden önüne çıkan hayvanları vurur. Sürgün avı.” şeklinde tanımlanmıştır (1985, s. 364).

Av (şikâr) sözcüğü, “karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi; sürek avı ise, birçok avcının katılmasıyla ve çoğu kez at üzerinde avı kuşatarak yapılan avlanma, sürgün avı” olarak tanımlanır (Türkçe Sözlük, 2011, s. 189-2183-2184).

* “İlkel toplumlarda topluluğun kendisinden türediği sanılarak kutsal sayılan hayvan, ağaç, rüzgâr vb. doğal nesne veya olay, totem.” (hzl. Şükrü Halûk Akalın vd., “Ongun” maddesi, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1805).

Türklerin ava çıkmaları eğlence amaçlı olduğu kadar, eğitim amacı da taşır. Türklerde kişilerin tek başına ava çıkmalarının yanında, bir topluluk hâlinde yapılan süreklilikli avları da gerçekleştirilir. Hükümdar ve ordusu süreklilikli avına çıktığında bu av esnasında tıpkı savaştaki gibi sağ kol, sol kol ve merkez olarak ayrılır. Avlanacak olan hayvanların etrafı sarılır. Av sırasında yapılan bu hareket, bir ordunun düşmanı kuşatması gibidir. Hükümdar süreklilikli avına çıktığında bir savaştaymış gibi ordusunu yönetir. Bu açıdan bakıldığında avlanmanın yanında bir savaş tatbikatı da gerçekleştirilmiş olur. Ayrıca bu süreklilikli avlarına küçük yaşlardaki çocuklarda götürülür. (Bayat, 2018, s. 211-213).

Hunlar, küçük yaşta çocukları ava götürerek onları eğitirler. Bu eğitim amaçlı avlar, genellikle nisan ve mayıs aylarında düzenlenir. Bunun yanında M.Ö. 62 senesinde Hun hakanının, sayısı yüz bine varan askerle, süreklilikli avına çıktığından bahsedilir. Bu avlar yedi yüz elli kilometrelik bir alan içerisinde gerçekleştirilirdi. Türklerde avcılığın sosyal bir kurum hâline dönüşmesi ise Büyük Selçuklu Devleti zamanındadır (Bayat, 2018, s. 211-214).

Köprülü'nün İbn Bîbî'den aktardıklarına göre; Selçuklu sultanı yılda iki kez olmak üzere büyük av şöleni düzenlerdi. Bu büyük av şölenlerinin yanında hususi avlar da yapılırdı. Sultanın yılda iki defa düzenlediği büyük av şölenine, bütün devlet adamları ve boy beyleri de katılırlardı. Bu av şölenlerine çok önem verilir ve on beş gün önceden özellikle avcılar çıkartılıp hayvanları av yerine doğru sürmeleri için görevlendirilirdi. Av başladığında ise ilk olarak sultan avlanır, daha sonra ise beylere ve askerlere sıra gelirdi. Son olarak avlanma merasimi bitince çevrelenip sarılmış olan hayvanlar salınır (2018, s. 117).

Köprülü, Anadolu Selçuklulardaki bu av törenlerinin çok eski zamanlara dayandığını belirtir. Ayrıca bu av merasimlerinin ilk devirlerinde "dini bir mahiyete" sahip olduğuna dikkat çekerek Türkler arasında çok eski çağlardan beri yaygınlaştığından söz eder. (2018, s. 117).

Şeylanlardaki* gibi bu av törenlerinde de "rahip-şair"ler şiir okurlardı. Daha sonraları yeni dinlerin kabulü ile avlardan sonra düzenlenen şeylanlarda, hükümdarı ve kahramanlıklarını öven, önceki kahramanlıkları anlatan, kahramanlık destanları okunmaya başlandı. Bu av merasimlerine benzer şekilde Anadolu Selçuklu Devleti'nde savaş sonrasında, zafer gününün akşamında "baksı-ozan"lar savaşta gösterilen kahramanlıkları anlatırlardı. Avlardan sonra düzenlenen şeylanlarda da, zafer günlerindeki gibi kahramanlık destanları okunup, evvelki büyük kahramanlıklar anlatılırdı. (Köprülü, 2018, s. 119-120).

* "Şeylan-Şölen, Oğuz boylarının kurban ziyafetinden ibarettir." (M. Fuad Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları 1*, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2018, s. 104).

Türklerde ilk av merasiminin düzenlenmesiyle birlikte, bu av sırasında, ilk avlanan canlının kanının akıtılmasının, başa gelebilecek her türden felaketi önlediğine inanılır. Bunun yanında sunulan ikramlar ve dilekler, avlanan ilk canlının kanının akıtılması, av iyelerini memnun etmek amacı da taşır (Bayat, 2018, s. 210). Anadolu'nun bazı yörelerinde kişilerin başına bir felaket geldiğinde ya da herhangi bir kazaya uğradığında, eğer kurtulmuşsa "kan akıtması" kurban kesmesi söylenir. Bunun yanında ev ya da araba gibi değerli eşyalar alındığında bunlara zarar gelmemesi için kurban kesilip kan akıtılması gerektiğine işaret edilir. Bu örneklerdeki inançlar, av merasimindeki ilk canlının kanının akıtılıp felaketlerin önlenebileceği inancıyla benzerlik gösterir. Bu bakımdan belki de her iki örnekteki inanın birbiriyle bağlantılı olduğu düşünülebilir.

Av törenleri belirli kurallar içerisinde gerçekleştirilirdi. Bununla ilgili olarak Cuveyni, av esnasında çembere alınan hayvanların kaçmasına müsaade eden kişilerin çok ağır bir ceza alacağını, hatta bu davranışlarının sonucu olarak ölümlerle bile cezalandırılacaklarından söz eder. Reşideddin de, av sırasında avlamak için çember hâlinde kuşatılan hayvanlardan, geriye yaralı olanlar ve zayıf düşen hayvanlar kaldığında, avlanacak iyi hayvan kalmadığında, kalan av hayvanlarının verimli otlaklara ve sulara gitmesi için av esnasında orada bulunan yaşlı erkeklerin saygıyla hanın yanına giderek mutlu olması için dua ettiklerini; hana, kalan hayvanların gitmesine izin vermesi için, istekte bulduklarını belirtir (Roux, 1994, s. 181).

Kahraman ava çıkmasıyla, kendi hayatına yön vermesi için de, bir fırsat elde etmiş olur. Av esnasında karşılaşılan zorluklar kahraman için birer imtihandır. Kahramanın bu imtihanları vermesiyle de karşısına yeni olanaklar çıkar (Akar, 2016, s. 81). Kahramanın ava çıkması, artık çocukluktan yetişkinliğe geçtiğinin, aynı zamanda savaşmaya hazır olduğunun bir göstergesidir.

"Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Olduğu Destanı"nda, Kazan Bey otağında kardeşi ve dayısıyla otururken birden kardeşi Kara Göne'ye dönüp gülmeye başlar, dayısı Aruz Koca'ya bakar sevinir. Karşısında oğlu Uruz'u görünce içini bir hüznün kaplar. Uruz babasının bu hâlini fark eder ve bunun sebebini sorar:

"...

Sebep nedir söyle bana

Kara başım kurban olsun babam sana

...

Ağladığına sebep ne söyle bana

Kara başım kurban olsun ağam sana" (Ergin, 2013, s. 91-92).

Kazan, neden böyle hüznlendiğini oğluna söyler:

"Beri gel tayım oğul

Sağıma doğru baktığımda kardeşim Kara Göneyi gördüm

Baş kesmiştir kan dökmüştür ganimet almıştır ad kazanmıştır

Soluma doğru baktığımda dayım Aruzu gördüm

Baş kesmiştir kan dökmüştür ganimet almıştır ad kazanmıştır

Karşıma doğru baktığımda seni gördüm

On altı yaşına geldin

Bir gün ola düşeyim öleyim sen kalasın

Yay çekmedin ok atmadın baş kesmedin kan dökmedin” (Ergin, 2013, s. 92)

der.

Kazan Bey, bu dünyadan göçüp gittiğinde yerine oğlu Uruz’un gelemeyeceğini düşündüğü için büyük üzüntü duymaktadır (Ergin, 2013, s. 91-92).

Salur Kazan’ın, oğlunun hâline üzülmemesinin nedeni kendisi öldükten sonra yerine oğlunun gelemeyeceği düşüncesidir. Kazan’da böyle bir düşüncenin tecelli etmesi ise oğlunun yiğitlik göstermemesinden dolayıdır. Her hükümdar yerine oğlunun kalmasını ister. Bu düşünce hem devletin geleceği hem de soyun devam etmesi açısından önemlidir.

Dede Korkut Kitabının Mukaddime bölümünde bu durumla ilgili olarak, *“Oğul babanın yerine yetişenidir, iki gözünün biridir. Devletli oğul olsa ocağının korudur. Oğul da neylesin baba ölüp mal kalmasa. Baba malından ne fayda başta devlet olmasa. Devletsiz şerrinden Allah saklasın hanım sizi!”* (Ergin, 2013, s. 16). Buradan anlaşılacağı üzere oğul, babanın yerine kalacak olandır, soyunu devam ettirendir. Selçuklu Devleti’nde de Osmanlı Devleti’nde de hükümdar çocukları belli bir eğitimden sonra bir sancağı yönetmek üzere gönderilirdi. Onlara bu görevlerinde yardım ve rehberlik etmesi için Selçuklu’da Atabey, Osmanlı’da Lala görevlendirilirdi. Türk toplumunda soyun devamı önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden de oğlu kızı olmayan kişiler toplumda pek hoş karşılanmamaktadır.

Dede Korkut Hikâyelerinde de Dirse Han’ın oğlunun olmayışı, Pay Püre Bey’in ve Pay Piçen Bey’in evlatlarının olmaması bu duruma örnektir. Beylerin anlatılarda ilk başta evlatlarının olmayışı Tanrı’nın onlara beddua ettiği düşüncesiyle ilişkilendirilmiştir. Daha sonra ise bu duruma sabır göstermeleri ve iyi huylu olmalarından dolayı Tanrı’nın izni ile birer evlat sahibi olduklarını görürüz (Ergin, 2013, s. 20-21-58-59).

Kazan Bey de hem soyunun hem de beyliğinin devamı için oğlunun yerine kalmasını istemektedir. Uruz ise henüz bu duruma hazır değildir. Kazan’ın oğlu için hüzünlenmesinin yanında, aynı zamanda yurdu için de endişe duymaktadır. Salur Kazan’ın kardeşi ve dayısını görüp, oğlu için ağlamasının bir diğer sebebi de Uruz’un gerçekten hükümdarlığa hazır olmadığı için kendisi aniden bu dünyadan göçüp gittiğinde etrafındakilerin Uruz’u tahta oturtmayacakları düşüncesinden kaynaklı olabilir. Kardeşi Kara Göne ve dayısı Aruz Koca’ya dönüp bakması da onların belki de şu anki durumda Uruz’dan daha çok Kazan’ın mevkiini hak etmiş olduklarından dolayıdır. Salur Kazan, Uruz’un durumunun böyle devam etmesi hâlinde kardeşi ve dayısının kendisi öldükten sonra Uruz’u başa geçirmeyeceklerini de bilmektedir.

Alp olabilmek için ya “baş kesip kan dökmek” gereklidir ya da “açları doyumak yalınları giydirmek” gereklidir. Baş kesip kan dökmek düşmanla mücadele etmektir ve alpliğin gücünü simgeler, açları doyumak yalınları giydirmek ise iyiliği ve çeşitli erdemleri simgeler (Duymaz, 2004, s. 40). Beyin ya da bey oğullarının baş kesip kan dökmesi düşmana korku saldığı gibi onlara karşı kendi halkını savunduğu için güvenilirliğin de simgesidir, bu durum bir nevi beyin otoritesini de temsil eder. Salur Kazan’ın oğlunun da öncelikle kendisi gibi yiğitlik gösterip o mevki hak etmesi gerekir. Çocukların bile ad alabilmeleri, zorluklar karşısında vermiş oldukları mücadelelere ve göstermiş oldukları yiğitliklere bağlıdır. Boğaç, Bamsı Beyrek gibi kahramanlar yiğitlik, cesaret gibi erdemler gösterdikten sonra ad almıştır. Uruz’un ise babasının mevkiine gelebilmesi için mücadele etmesi ve kendisini kanıtlaması gerekir.

Salur Kazan oğluna, kan dömediğini ve yiğitlik göstermediğini söylemiştir. Babasının bu söylemine karşılık Uruz da “hüneri oğul babadan mı görür öğrenir, yoksa babalar oğuldan mı öğrenir,” der (Ergin, 2013, s. 93). Uruz’un bu sözüyle erginlenme sürecinde baba rolünün ne kadar önemli olduğunu görürüz. Baba, erginlenmenin gerçekleşmesinde rehberlik edecek kişi olup, oğluna bu yolculuğunda yol gösterir. Anne ise daha çok koruyucu rolü üstlenmektedir (Campbell, 2013, s. 178).

Bunun üzerine Salur Kazan oğlunu ava götürmeye karar verir ve yanına üç yüz kişi alır. Uruz da kırk elâ gözlü yiğidini yanına alarak, beraber avlanmaya giderler. Bunu haber alan kâfirler, Kazan’ı hazırlıksız yakalayıp saldırmaya karar verirler. Kazan bu durumun farkına varır ve atına binip yiğitlerini toplar. Bu sırada Uruz da babasına kendilerine doğru gelenlerin kim olduğunu sorar. Salur Kazan, kâfirlerin geldiğini söyler. Uruz, “Düşman diye neye derler?” Kazan da cevap verir: “Oğul onun için düşman derler ki biz onlara yetişsek öldürürüz, onlar bize yetişse öldürür” der. (Ergin, 2013, s. 93-94).

Salur Kazan’ın oğlu Uruz’u ava götürmek istemesi de erginlenmenin bir parçası olarak düşünülebilir. Jean Paul Roux’a göre çocuğun ava katılması, onun büyüdüğünün bir işareti ve avlanabilecek donanıma sahip olduğunun göstergesidir. Yine aynı şekilde çocuğun ava katılması, erginliğe girdiğinin, erkeklığe adım attığının ve daha sonraki süreçte evlilik yolunda ilerleyeceği bir silsilenin başlangıcıdır (1994, s. 182). Aynı zamanda ava gitmek bir düşmanla savaşmaya benzer. Avlanma işi de belli bir düşman topluluğuna karşı yapılan bir eylemdir. Ava gitmek, av avlamak, düşmanla savaşmakla eş değer görülebilir (Roux, 2017, s. 42). Bundan dolayı da av ritüeli anlatılarda önemli bir yere sahiptir. Savaş meydanında nasıl düşmana karşı bir mücadele veriliyorsa, avlanacak herhangi bir hayvanla da o şekilde mücadele edilir, özellikle vahşi hayvanların avlanmasında ya da av esnasında bu hayvanların saldırması, düşmanın aniden saldırması ile benzerlik teşkil eder.

Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı’nda da Kan Turalı, Tekürün kızı ile evlenebilmek için sırasıyla savaş meydanında boğa, arslan ve deve ile mücadele eder sonunda üçünü de mağlup eder (Ergin, 2013, s. 128-134). Kan Turalı’nın karşısına savaş meydanında bir asker çıkarmak yerine onun karşısına savaşması için hikâyede de bahsedildiği üzere vahşi hayvanlar çıkarılmıştır. Kan Turalı’nın

asker yerine vahşi hayvanlarla çarpışması avlamaya giden Oğuz beylerinin av esnasında yakalamak istedikleri hayvanlar ile olan mücadelesine benzer. Yani her iki durumda da bir savaş ve verilen bir mücadele vardır. Bu durumda avlanmak ve savaşmak eylemleri benzerlik gösterir, bu bakımdan her iki eylemi de aynı çatı altında değerlendirmek mümkündür.

Oğuz Kağan Destanı'nda da benzer bir durum söz konusudur. Oğuz Kağan ormanda bulunan sürüleri yiyen ve halka zulmeden canavarı öldürür daha sonra ise evlilik yolunda ilerler ve evlatları dünyaya gelir (Bang ve Rahmeti, 1936, s. 10-15). Bahaeddin Ögel'de Oğuz Kağan'ın canavarı öldürmesinden sonra "*ergenlik çağına*" girmiş olduğunu belirtmektedir. (2014, s. 21). Bu bağlamda genellikle anlatılarda yiğitlik gösterip ad almak ve ava gitmek gibi durumlar birer erginlenme safhası olarak karşımıza çıkar. Genellikle erginlenme, çocukluktan ergenliğe ya da yetişkinliğe geçişte kahramanın düşman karşısında vermiş olduğu mücadeleye bağlıdır. Bu düşman bir insan da olabilir, olağanüstü bir varlık veyahut av esnasında karşılaşılan bir hayvan da olabilir. Önemli olan nokta kahramanın çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçişteki vermiş olduğu mücadeledir. Bir topluluk ile yapılan av esnasında çeşitli savaş tecrübeleri kazanmak da mümkündür.

Salur Kazan'ın oğlunu ava götürmek istemesinin sebebi Uruz'un yiğitlik göstermemesinden dolayıdır. Kazan, oğlunu ava götürerek ona avlanmanın yanında savaşmayı da öğretecektir. Av yoluyla atalarından öğrendiklerini ve hayatı boyunca edindiği tecrübeleri oğluna aktarmak istemektedir. Bu bakımdan av töreni çocuğun erginlenmesinde önemli bir basamak olarak görülebilir.

Eski çağlardan bu yana insanoğlunun belki de en eski mesleği avcılıktır. Avcılığın ilk çağlarda çoğunlukla insanların beslenme ihtiyacının karşılandığı bir faaliyet olduğu söylenebilir. Aynı zamanda çeşitli inançların olduğu belli bir geleneğin aktarıldığı tekil veya topluluk halinde yapılan bir törensel etkinlik şeklini almaya başladı.

Salur Kazan'ın oğlunu ava götürmesi, ona bildiklerini anlatmak istemesi ve kendinden sonra yerini oğluna bırakmak istemesi bir geleneğin devamı gibi düşünülebilir. Uruz'un "*hüneri oğul babadan mı görür öğrenir, yoksa babalar oğuldan mı öğrenir,*" (Ergin, 2013, s. 93) sözü de böyle bir geleneğin izlerini çağrıştırmaktadır.

Uruz'un, babasına "*düşman diye neye derler*" şeklinde bir soru yöneltmesi, onun henüz düşmanlarını tanımadığını gösterir ki, savaş konusunda tecrübesinin bulunmadığı böylelikle ortaya çıkar.

Uruz daha sonra babasına kendini kanıtlamak için ve daha da önemlisi yiğitlik göstermek için kâfirle mücadele etmek istediğini söyler. Lâkin babası, Uruz'a:

"...

O kâfirin üçünü alıp birini aşırılmaz okçusu olur

Hay demeden başlar kesen cellâdı olur

İnsan etini yahnı kılan aşçısı olur

Sen varacak kâfir değil” (Ergin, 2013, s. 96)

der.

Uruz’un savaş tecrübesinin olmadığını bilen Salur Kazan, oğlunun kendisiyle gelmesine izin vermez. Babasının bu tutumuna karşılık Uruz:

“A bey baba işitiyorum

Amma Arafatta erkek kuzu kurban için

Baba oğul kazanır ad için

Oğul da kılıç kuşanır baba gayreti için

Benim de başım kurban olsun senin için” der. (Ergin, 2013, s. 95-96)

Burada Arafat’da erkek kuzu kurban edilmesi örneği ve Uruz’un babası için canını vermek istemesi, Hz. İbrahim ile oğlunun teslimiyetini bizlere hatırlatmaktadır. Hz. İbrahim ve oğlu arasındaki konuşma şu şekildedir: “Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrahim ona, ‘Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?’ dedi. O da ‘Babacığım, emrolduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın’ dedi” (Sâffât 37/102).

Babası, Uruz’a kendisi savaşırken pusuda beklemesini söyler. Uruz da babasının dediğini yerine getirip beklemeye başlar. Lâkin babasının, kendilerini öldürmeye gelen kâfirlerle savaştığını görünce dayanamaz yiğitleri ile beraber savaş meydanına çıkar. Burada baba sözünü dinlemeyen oğul ile ilgili olarak hikâyede, “O zamanda oğul baba sözünü iki eylemezdi, iki eylese o oğlanı kabul eylemezlerdi” (Ergin, 2013, s. 97). Belirtildiği gibi büyüklerin sözüne küçüklerin kulak vermesi gerekmektedir. Bu bağlamda Türk toplumunda aile büyüklerine verilen öneme de vurgu yapılmıştır.

Uruz burada babasının sözünü dinlemeyerek hataya düşmüştür. Düşmanla savaş konusunda acele etmesi bize Uruz’un henüz olgunlaşmadığını ve fevri hareket ettiğini göstermiştir. Aslında savaşa girerek kendisini, babasını ve birlikte ava geldikleri yiğitleri de tehlikeye atmıştır.

Uruz atıyla savaş meydanına büyük bir cesaretle gider. Birçok kâfiri öldürür ama sonunda düşman tarafından atından düşürülür. Uruz’un atının yıkıldığını gören kırk yiğit hemen atından inip Uruz’u korumak için etrafını sararlar. Lâkin kâfirler çok kalabalıklardır. Kırk yiğidi şehit ederek Uruz’u yakalayıp esir ederler. Uruz’un esir oluşu ise şöyle dile getirilmiştir: “Pazusundan ak ellerini bağladılar. Kır urganı ak boynuna taktılar. Yüzü üzerine atarak sürüklediler. Ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Baba diye ağlattılar, ana diye bağirttiler. Eli bağlı boynu bağlı, yüzü üzerine atıp yürüyü verdiler” (Ergin, 2013, s. 98).

Uruz’un babasının sözünü dinlemeyip tedbirsizce savaş meydanına çıkması, kendisinin yanında yiğitlerini de riske atması, ani karar vererek sergilemiş olduğu hâl ve hareketler onun babasının yerine geçmek için hazır olmadığını, tecrübesizce hareket ettiğini ve de erginlenme sürecinin tamamlanmadığını gösterir.

Kâfirler, Uruz'u esir alınca savaştan çekilirler. Salur Kazan da düşmanın korkup kaçtığı düşünerek oğlu Uruz'u bıraktığı yere gider. Lâkin Uruz ortalıkta yoktur. Beylerine oğlunun nereye gittiğini sorar, Beyler: *"Oğlan kuş yürekli olur, kaçıp anasına gitmiştir"* derler. Beylerinin de böyle düşünmeleri üzerine Kazan Bey, oğlunun hayırsız bir evlat olduğunu düşünür ve savaş meydanını, yiğitlerini geride bırakıp gittiği için oğluna çok kızar. Kazan Bey oğlunu bulmak için evinin yolunu tutar. Uruz'u bulduğunda yaptıklarından dolayı onu öldürmeyi düşünür (Ergin, 2013, s. 98).

Oğuz beylerinin Uruz'un kaçıp gittiğini düşünmeleri onun henüz kan dökmediğinden ve yiğitlik göstermediğinden dolayıdır. Oğuzlarda alplık önemli bir mevkiidir ve onlar bunu bir *"yaşam biçimi"* olarak görürler. Oğuzlarda her genç istediği zaman alp olamaz. Alp olmak için belli vasıflar gereklidir, *"tek oğullar, bey oğulları"* gibi toplumda ön plana çıkan kişiler alp olabilir. Oğuzlarda, alplar kendi aralarında ayrı bir topluluk gibidir (Duymaz, 2004, s. 40).

Kazan Bey oğlunu bıraktığı yerde bulamayınca beylerine oğlunun nereye gitmiş olduğunu sorar, beyler ise Uruz'un savaş meydanından kaçtığını söylerler. Kazan Bey'in bu durumda oğluna güvenmediğini görmekteyiz. Beylerinin sözüne itimat eden Kazan, oğlunun savaşa katılmak için kendisinden izin istediğini unutmuştur ve oğlunun yerine beylerinin sözüne daha çok değer verir. Salur Kazan, beylerine oğlunun nerede olabileceğini sorduğunda ise, beyler oğlanın nereye gittiğini bilmedikleri hâlde Uruz'un savaş meydanından eve anasının yanına kaçıp gittiğini söylerler. Beylerin böyle söylemeleri de muhtemelen Uruz'un yiğitlik göstermeyişinden, baş kesip kan dökmediğinden dolayıdır, ona olan güvensizlikleri böyle söylemelerine sebep olmuştur. Salur Kazan gibi bir beyin yerine geçecek kimsenin en az onun kadar yiğit, savaşçı biri olması gereklidir. Salur Kazan'ın oğlunu aramak için eve gitmesi, beylerin Uruz'un korkup kaçtığını düşünmeleri, Uruz'a karşı bir önyargının da oluşmuş olduğunu gösterir.

Salur Kazan eve yalnız gelir, Burla Hatun oğlunu göremeyince, yüreğine ateş düşer. Oğlunun gelmeyişinden şüphelenerek kocasına oğlunu sorar. Bunun üzerine Salur Kazan oğlunun kaçmadığını anlar ve oğlunu bulmak için tekrar yola koyulur. Savaş meydanına gelince oğlunun kırk yiğidinin şehit olduğunu görür. Ayrıca Uruz'un atı da okla vurulmuştur. Bu durumda Salur Kazan oğlunun esir olduğunu anlar. Oğlunu bulmak için kâfirlerin bulunduğu yere doğru yol alır. Kazan Beyi gören kâfirlerin hepsi kılıç kuşanır, savaşmak için hazırlanmaya başlarlar. Kâfirler Kazan Bey'i de oğlu Uruz gibi esir etmek ve öldürmek isterler. Bunun üzerine Kazan'ın gelmesiyle birlikte Uruz'un elini çözerler. Uruz babasına, kâfirler seni öldürmek istiyorlar, benim için gelme, der. Uruz, babasına kendisi için canını tehlikeye atmaması gerektiğini söyler. Salur Kazan ise oğlu için canını vermeye hazırdır. Kazan Bey tek başına gelmiştir. Bir müddet kâfirlerle savaşır. Göz kapağına da bir darbe alır. Bu sırada Kazan'ın yardımına Burla Hatun ve Oğuz beyleri gelir. Büyük bir savaş sonucunda Uruz düşmanın elinden kurtarılır (Ergin, 2013, s. 103-111).

Uruz, her ne kadar esir düşse de savaştan kaçmayarak cesaret göstermiştir. Lâkin babasının sözünü dinlememesi esir düşmesine neden olmuştur. Uruz'un babasının sözünü dinlememesi ve babasının savaştığını görünce dayanamayıp savaş meydanına gitmesi onun daha olgunlaşmadığını gösterir. Salur Kazan oğlunun, savaş tecrübesi edinmesi ve dahi olgunlaşması için ava götürür ise de Uruz bu durumu kendisini kanıtlaması için verilmiş bir fırsat olarak görür. Uruz burada babasının sözünü dinlemeyerek bir hata yapmış olabilir ama babası ile birlikte düşmanlara karşı mücadele etmesi, onun kesinlikle korkak biri olmadığını gösterir. Bu savaşta Uruz esir düşmüş olsa da babasının yanında savaşarak ve dahi babası kendisini kurtarmaya geldiğinde onu düşünerek, geri dön demesi, Uruz'un babasına ve Oğuz beylerine karşı kendini kanıtladığını gösterir. Uruz'un savaştan kaçıp eve gittiğini düşünen beyler de böylelikle yanılmış olurlar.

4. URUZ'UN ESİR DÜŞEN BABASINI KURTARMASI

Oğulların, babalarını kurtarması onların yetişkinlik çağına geldiğinin artık babalarının yerini alabileceklerinin bir göstergesidir. Babaların ise, bir genelleme yapmamakla beraber, oğullarının yetişkinlik çağında yaşlanmaları ile birlikte biraz güçlerinin azaldığı görülür. Bununla birlikte diyebiliriz ki oğullar, babalarının yerini alacak olanlardır. Oğullar, atalarının evine yerine sahip çıkacak, ocağını tütürüp yurdunu koruyacak, atalarının yerini alıp onlardan sonra soyun devamını sağlayacak kişilerdir. Bu yüzden de Dede Korkut Hikâyelerinde çocuğu olmayan kimseler pek hoş görülmez.

İnsan doğar, büyür ve ölür. Hayatın doğumla başlayan süreci ölümle sona erer. Babalar, da zamana yenik düşüp, yaşlanıp her canlı gibi bir gün öleceklerinden zamanla onların yerine kalacak olan da evlatlardır. Çocuklar, neslin devam etmesi, yok olmaması açısından da önemli bir yere sahiptir. Bir hükümdarın neslinin devam etmesi, aynı zamanda devletin devamı olarak görülür. Babadan oğula geçen bir devlet sistemi düşünüldüğünde, devletin bekası o soyun devam etmesiyle mümkün olacaktır.

Türk anlatılarının birçoğunda olduğu gibi, Dede Korkut Hikâyelerinde de oğulların, babalarını kurtardıkları görülür. Dede Korkut Hikâyelerinde; Boğaç Han'ın, babası Dirse Han'ı kırk namerdin elinden kurtarması; Yigenek'in, babası Kazılık Koca'yı Direk Tekür'ün elinden kurtarması; Emren'in, bacağı kırılan babası Begil'i kâfirlerin elinden kurtarması ve Uruz'un, esir düşen babası Salur Kazan'ı kâfirlerin elinden kurtarması bu duruma örnek teşkil eder.

“Salur Kazan Esir Olup Uruz'un Çıkardığı Destanı”nda, Tırabuzan Tekürü, Salur Kazan'a bir şahin gönderir. Salur Kazan ve yiğitleri şahini de yanlarına alarak ava çıkar. Av sırasında kazları görünce şahini bırakırlar. Şahin uçarak, Toman'ın kalesine gider. Salur Kazan ve adamları şahinin peşinden giderek onu kaleye kadar takip ederler. Kazan'ın bu sırada uykusu gelir o zamanlar da Oğuz beylerinin uykusu geldi mi yedi gün boyunca uyurlardı (Ergin, 2013, s. 191).

Bu durumda, uyku hâlini bir erginlenme sınavı olarak düşünebiliriz. Kahramanın uyanık kalması veya uyuması da bir erginlenme örneğidir. Kahraman uyuya kalırsa başına çeşitli olaylar gelecek,

uyumaz ise karşılaşacağı zorluklarla mücadele edecektir. Eliade, bu konuyla ilgili olarak, uykusu gelen kahramanın uyanık kalabilmesini, en zor erginlenme sınavı olarak görür. Kahramanın bu durumdan kurtulmak istemesinin nedenini de ölümsüzlüğü amaçlamasına bağlar. Daha çok bu sınavla kahramanın, insan bedeninin sınırlarını aştığını, eskisinden farklı olarak birtakım olağanüstü özellikler kazanmaya başladığını söyler (2003, s. 385).

Kazan uyuyunca Tekür'ün askerleri bu durumu fark ederler ve Kazan'ı yakalamak için harekete geçerler. Kâfirlerin geldiğini gören Oğuz beyleri Kazan'ı korumak için savaşırken şehit olurlar. Askerler, Kazan'ın elini organla bağlarlar, arabaya atıp götürürler. Yolda uyanan Kazan, gerinmesiyle elindeki organları bir anda koparır. Gülmeye başlayan Kazan, arabayı beşik sandığını söyler. Kaleye geldiklerinde ise Salur Kazan'ı bir kuyuya hapsederler. Zindana düşen Salur Kazan'ın ününü duyan Tekür'ün karısı, bir gün onu görmeye zindana gider. Tekür'ün karısı, Salur Kazan'a zindanda ne yaptığını, iyi olup, olmadığını ne yediğini ne içtiğini, neye bindiğini sorar. Kazan da kadına cevap verir:

“Ölülerine yemek verdiğin vakit ellerinden alıyorum, hem ölülerinizin yorgasına biniyorum, yaşlılarını yedekte çekiyorum dedi. Tekür'ün karısı der: Dinin için Kazan Bey, yedi yaşında bir kızcağzım ölmüştür, kerem eyle ona binme dedi. Kazan der: Ölülerinizden ondan yorga yoktur, hep ona biniyorum dedi.”* (Ergin, 2013, s. 192).

Bu durum üzerine Tekür'ün karısı ölen kızının ve diğer ölülerin mezarlarında rahat edemeyeceğini düşünerek, kocasından Kazan'ı bırakmasını ister (Ergin, 2013, s. 191-193).

İlk başta Tekür, Kazan'a bir şahin hediye etmişti. Kazan'da avda şahini kullanmak istediğinde kuş uçarak Tekür'ün kalesine geri döndü. Kuş ile birlikte gelen Kazan'ı ise esir aldılar. Burada Tekür'ün, Kazan'ı esir etmek için böyle bir oyun oynadığını, ona tuzak kurduğunu düşünebiliriz. Eskiden haberleşme için de kullanılan kuşlar belirli yerlere dönmek üzere eğitilmişlerdir. Eski zamanlarda kuşların ayağına bağlanan bir mektup sayesinde haberleşme sağlanırdı. Kuşlar eğitilir, yuvaları olarak gördükleri yerlere geri dönmeleri sağlanırdı. Böylelikle de kuşlar haberleşmeyi hızlandırırdı. Salur Kazan, da Tekür'ün kendisine oynadığı oyuna karşılık olarak, onun karısını ve bu sayede de Tekür'ü kandırır. Kadına, ölen kızına eziyet ettiğini söyleyerek kendisini serbest bırakması için ikna eder. Böylelikle her iki karakter de akıl oyunları ile birbirlerini kandırmışlardır.

Tekür ilk başta Salur Kazan'ı bırakmak istemez. Ondan kendilerini övmesini ve kendilerine düşmanlık etmemesini ister. Kazan bu durumla ilgili olarak Tekür ile konuşurken bir yandan da oğlu Uruz'u över:

“Kudretli Oğuz elinde bir oğlum var Uruz adlı

Bir kardeşim var Kara Göne adlı

Yeniden doğanını diriltmeyeler” (Ergin, 2013, s. 197)

* “Biniciyi sarsmayan at yürüyüşlerinden biri.” (Haz. Şükrü Halûk Akalın vd., “Yorga” maddesi, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 2607).

Salur Kazan, Uruz'un esir düştüğünde yiğitlik göstermediğini ve kendi yerine geçmek için hazır olmadığını düşünmekteydi. Uruz ise av esnasında babasının sözünü dinlememiş, kendilerine saldıran kâfirlere karşı savaşmış ve bu uğurda esir düşmüştür. Ama cesareti sayesinde göze girmeyi de başarmıştır. Burada babası Uruz'dan övünçle bahsetmektedir. Salur Kazan kendisi ölse de artık oğlunun kendi yerini alabileceğini düşünmektedir. Kazan kendisini esir alan kâfirleri, oğlu Uruz ve kardeşi Kara Göne vasıtasıyla tehdit etmektedir. "Yeniden doğanını diriltmeyeler" derken Kazan öldüğünde oğlu ve kardeşinin, Tekür'ün soyunu kurutacaklarını onu yaşatmayacaklarını söylemektedir.

Babasının esir düştüğünü öğrenen Uruz, amcasını da yanına alarak, Oğuz beylerini ve askerleri toplar. Kazan Bey'i kurtarmak için yola koyulur. Bunu haber alan Tekür, düşmanı durdurmak için Kazan Bey'den yardım ister. Salur Kazan'a, Tekür'ün düşmanlarını durdurması karşılığında, serbest kalacağı vaat edilir. Salur Kazan, bu teklifi kabul ederek savaş için hazırlanır. Tekür'ün askerleri de onunla birlikte savaş meydanına çıkar. Kazan, Oğuz beylerinin geldiğini görür, "askerin en ön safında duran ise bir ak boz atlı, ak sancaklı, üzeri sağlam demir giyimli" birisidir. Kazan, savaş meydanına çıkar ve savaşmak için karşısına rakip ister. Bamsı Beyrek atını meydana sürer. Daha sonra Kazan, Beyrek'e sorar:

"Bre yiğit, önünce bu askerin bir ak sancaklı alay çıktı, çadırını başkalarından önce dikti, ak boz ata binen o yiğit ne yiğittir, kimin nesidir, yiğit başın için söyle bana. Beyrek der: Bre kâfir kimin nesi olacak, beyimiz Kazan'ın oğludur dedi. Kazan gönlünden der: elhamdülillâh benim oğlancığım büyük er olmuş dedi." (Ergin, 2013, s. 198-200).

Tekür, Oğuz beyleriyle savaşmak yerine, Salur Kazan'ı onlarla savaştırmayı istemektedir. Burada Tekür'ün savaşta kendisini tehlikeye atmak yerine baba ve oğlu savaştırıp ikisinden de kurtulmak istediğini görürüz. Tekür'ün savaşta kendisinin yer almamasının bir diğer sebebi de düşmanla yapılacak olan savaşın kaybedebileceği korkusu olabilir. Salur Kazan'ın kendisine göre daha iyi bir komutan olduğunu düşündüğünden askerlerini onun emrine verir. Tekür'ün, askerlerini Salur Kazan'ın emrine vermesi ona güvendiğinin bir kanıtı da olabilir. Kazan'ın aslında Oğuz beyleriyle gerçekten savaşma gibi bir niyeti yoktur. Burada Kazan'ın asıl amacı kendisini kurtarmaya gelen Oğuz beylerini ve Uruz'u bir imtihana tabi tutmaktır. Salur Kazan'ın bir baba olarak oğlunu imtihan etmek istemesi, erginlenmenin gerçekleşmesinde yol gösterici olmak istediğinin de kanıtıdır. Bu sebeptendir ki ordunun başına geçen kişinin kim olduğunu özellikle Beyrek'e sorar. Çünkü ordunun başına geçen kişi aynı zamanda Salur Kazan'ın yerini alan kişidir. Uruz'un esir olduğu destanda, oğlunun yiğitlik göstermediğinden ve tahtının kendisinden sonra oğlu Uruz'a kalamayacağından yakınmakta olan Kazan, oğlunu kendi yerinde, ordunun başında görünce sevinir.

Kazan oğlunun savaş meydanına çıkmasını istemektedir. Beyrek buna daha fazla dayanamaz ve Salur Kazan'a saldırır. Kazan, Beyrek'e ve diğerlerine kendisini tanıtmaz. Beyrek'in saldırısına karşılık veren Kazan, Beyrek'i mağlup eder. Savaş meydanındaki Beyrek'e, beyini çağırmasını söyler. Bamsı Beyrek'ten sonra, sırasıyla Dülek Evren, Alp Rüstem savaş meydanına gelir. Kazan'ı tanımazlar, o da kendisini tanıtmaz. Lâkin ikisini de mağlup eder. Kazan tekrar savaşmak için er ister. Bu sefer meydana

oğlu Uruz gelir. Gelir gelmez de Kazan'ın omzuna darbe vurur, babasını yaralar. Uruz, babasını tanımaz bir daha kılıcıyla meydana atılır, Kazan da:

“Kara dağımın yükseği oğul

Karanlıklı gözlerimin uydını oğul

Alpım Uruz aslanım Uruz

Ak sakallı babana kıyma oğul” (Ergin, 2013, s. 202)

der.

Uruz savaştığı kişinin babası olduğunu öğrenince, atından iner, babasının elini öper. Babası da oğlunu boynundan öper. Beylerin hepsi gelir Salur Kazan'ın elini öper. Kâfirle savaşıp kaleyi feth ederler. Kiliseyi yıkıp mescit yaparlar (Ergin, 2013, s. 200-202).

Uruz, savaş meydanına çıktığında, babasıyla mücadele ettiğini bilmemektedir. Bu sebeple aslında bir bilinmezliğin içerisinde kendini bulur. Uruz'un askerlerin önünde kendisine meydan okuyan düşman ile mücadele etmek için savaş meydanına çıkması, askerlerinin ve toplumun gözünde onu yüceltir. Bu durum da Uruz'un savaşmaktan mücadele etmekten kaçmadığının göstergesidir. Aynı zamanda kendisini topluluk önünde kanıtlaması için bir fırsattır. Uruz savaşta babasını yenerek bir bilinmezlikten/karanlıktan kurtulup aydınlığa çıkmıştır. Bu olay Uruz'un artık tamamen çocukluktan yetişkinliğe geçtiğini gösterir.

Uruz, meydana savaşmak için çıktığında karşısındaki kişinin babası olduğunu bilmiyordu. Uruz için bu durum bir imtihandı. Uruz, babasını yenip bu imtihanı da aşarak bilinmezlikten kurtuldu. Böylelikle de belirsiz/karanlıkta olan bir durumun aydınlandığını görürüz. Bu karanlıktan aydınlığa geçiş ya da çocukluktan yetişkinliğe eşik geçişleri rahme dönüş imgesiyle bağdaştırılabilir. Muhtemelen bu durumla benzer olarak, rahme dönüş imgesinde, bebeğin doğum esnasında anne karnındaki bilinmezliklerden aydınlığa doğru yol almasıyla ilişkilendirilmiş olabilir. Çocukluktan yetişkinliğe geçişte ya da yaşamın aydınlık yüzünden ölümden sonraki bilinmezliklere geçiş de bu imge ile bağdaştırılır. Çocuğun anne karnından karanlıktan/bilinmezlikten çıkıp aydınlığa kavuşması ile ölümlle beraber aydınlıktan bilinmezliğe/karanlığa geçiş de rahme dönüş imgesiyle bağdaştırılabilir. (Campbell, 2006, s. 80).

Salur Kazan savaş meydanına çıktığında ilk öncelikle oğlu Uruz'un ordunun başındaki kişi olarak karşısına çıkmasını ister. Salur Kazan'ın bu istediğinin sebebi oğlu Uruz'un kendisi gibi bir yiğit olup olmadığını sınamak içindir. Uruz'un ordunun en önünde gelmesiyle birlikte babasının yerini aldığını görürüz. Uruz babasının yerini alacak kişi olduğundan hüküm vermenin yanı sıra savaş meydanında da kendisini kanıtlaması gereklidir. Türkler konargöçer savaşçı bir toplumdur. Bundan dolayı da Uruz'un hükmetmenin yanında iyi bir savaşçı da olması gereklidir. Bu yüzdendir ki Kazan, oğlunun meydana yiğitçe savaştığını görmek ister. Oğlunu bu sebeple savaş meydanına çağırır. Uruz savaş meydanında babasını tanımadığı için aslında bir düşmanla mücadele etmektedir. Cesaretle savaşır ve babasını

mağlup eder. Daha sonra ise Uruz, babasını düşman elinden kurtarır. Sonra hep birlikte kâfirleri mağlup ederler. Artık Uruz, babası Salur Kazan'a ve bütün Oğuz beylerine kendisinin nasıl bir yiğit olduğunu kanıtlamıştır.

5. SONUÇ

Erginlenme hâli, kişinin doğup büyümesinden ölümüne kadar olan süreçte edindiği tecrübelerden oluşur. Bu tecrübeler kişileri olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir. Kişilerin hayatı boyunca karşılaştığı birtakım zorluklar, engeller onlara tecrübe kazandırır. İnsanoğlu, çağlar boyunca karşılaştığı zorluklardan ders çıkarmayı bilmiştir. İnsanların hayatlarındaki bazı dönüm noktaları, erginlenme sürecinin bir parçası gibidir. İnsanın yaratılıp anne karnından ayrılması ile başlayan bu yolculuk serüveni, erginlenme hâli, insanın ölümüyle birlikte tekrar yaratıcıya dönmesiyle son bulacaktır.

Gençlik döneminden başlayarak çeşitli merhalelerden geçen Uruz, babasının tahtına geçmek için hazır olduğu son destanla erginlenme sürecini tamamlar. Kazan Bey Oğlu Uruz Beyin Esir Olduğu Destanı'nda, düşmanın kim olduğunu soran Uruz, babasının esir olduğu destanda, ordunun en ön safında, beylerinin başında iyi bir komutan, düşmanı mağlup eden, babasını esaretten kurtaran bir yiğit alp olarak karşımıza çıkar. İlk başlarda genç, tecrübesiz biri olan Uruz, kendisi ve ailesinin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmeyi bilmiş, bununla birlikte zamanla babasının yerini alacak, soyunun devamını sağlayacak bir bey hâline dönüşmüştür.

KAYNAKÇA

- Abdulla, K. (2012). Mitten Yazıya veya Gizli Dede Korkut. (A. Duymaz, Çev.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Akalın, Ş. H. vd., (hzl.) (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akar, Y. (2016). "Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy Anlatısı Üzerine Bir İnceleme", R. Korkmaz (Ed.), Dede Korkut Okumaları. İstanbul: Kesit Yayınları, 79-94.
- Altuntaş, H. ve Şahin, M. (hzl.) (2011). Kur'an-ı Kerim Meâli. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Bang, W. ve Rahmeti, G. R. (1936). Oğuz Kağan Destanı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Semineri Neşriyatı.
- Bayat, F. (2018). Türk Mitolojik Sistemi (Kutsal Dişi - Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler - İyeler ve Demonoloji) (Cilt 2). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Campbell, J. (2006). İlkel Mitoloji Tanrının Maskeleri. (K. Emiroğlu, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Campbell, J. (2013). Kahramanın Sonsuz Yolculuğu. (S. Gürses, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi. (Cilt 1) (1985). (B. Atalay, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi. (Cilt 3) (1985). (B. Atalay, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dursun, A. (2014). "Türk Halk Kültüründe Hukuk Kavramı", Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Muğla.
- Duymaz, A. (2004). "Dede Korkut Kitabı'nda Alplığa Geçiş ve Topluma Katılma Törenleri Üzerine Bir Değerlendirme", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 46(1998/1), 39-50.
- Eliade, M. (2003). Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi Gotama Budha'dan Hıristiyanlığın Doğuşuna (Cilt II). (A. Berktaş, Çev.). İstanbul: Kambalçı Yayınevi.
- Eliade, M. (2018). Ebedi Dönüş Miti. (A. Meral, Çev.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ergin, M. (2009). Orhun Abideleri. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, M. (2013). Dede Korkut Kitabı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). Türk Töresi. (H. Dizdaroğlu, hzl.). Ankara: Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2017). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Jung, C. G. (2005). Dört Arketip. (Z. Aksu Yılmaz, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2018). Edebiyat Araştırmaları 1. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Ögel, B. (2001). Düünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Ögel, B. (2014). Türk Mitolojisi (Cilt II). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Örnek, S. V. (2016). Türk Halkbilimi. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Roux, J. P. (1994). Türklerin ve Moğolların Eski Dini. (A. Kazancıgil, Çev.). İstanbul: İşaret Yayınları.
- Roux, J. P. (2017). Eski Türk Mitolojisi. (M. Y. Sağlam, Çev.). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Tarama Sözlüğü (Cilt V). (1996). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.